

Monika Kociuba

Wymiana spółgłoskowa

w języku fińskim

kk k nn d mp
ng nt rr
lt ll p
v t rt
pp nk mm

Monika Kociuba

Wymiana spółgłosek w języku fińskim

ISBN 978-83-947303-2-1

Wersja 1.0 (15.05.2017)

Gdynia 2017

Wszelkie prawa zastrzeżone. Nieautoryzowane rozpowszechnianie całości lub fragmentu niniejszej publikacji w jakiegokolwiek postaci jest zabronione.

m e m o

Monika Kociuba

www.memo.net.pl

www.suomika.pl

memo.kontakt@gmail.com

Spis treści

Wstęp	5
Co to jest wymiana spółgłoskowa?	6
Stopień mocny czy słaby? Typ wymiany A czy B?	8
Gdzie szukać spółgłosek do wymiany?.....	14
Spółgłoska k.....	16
kk → k	17
k → kk	17
k → Ø	18
Ø → k.....	19
k = k.....	21
nk → ng	23
ng → nk	23
uku/yky → uvu/ yvy.....	24
lki / lke → lje	25
rki / rke → rje.....	25
lje → lke	25
rje → rke.....	25
hje → hke.....	25
Spółgłoska p.....	27
pp → p	27
p → pp.....	28
p = p.....	29
p → v.....	30
v → p.....	30
mp → mm	32

mm → mp	32
Spółgłoska t.....	34
tt → t	34
t → tt	35
t = t	36
t → d.....	37
d → t.....	37
lt → ll	38
ll → tt.....	39
nt → nn.....	40
nn → nt.....	40
rt → rr	41
rr → rt	41
Kiedy nie wymieniamy spółgłosek? Jakie są wyjątki?	43
Wymiana spółgłoskowa przy odmianie czasownika	47
Wymiana spółgłoskowa przy odmianie rzeczownika i przymiotnika.....	52
Końcówka a stopień spółgłoski.....	56
Wyrazy zakończone na <i>-kka/-kkä</i> i <i>-kko/-kkö</i>	60
Przyrostki dzierżawcze a spółgłoski.....	61
Test końcowy.....	63
Dodatkowe materiały i linki.....	72
Odpowiedzi	73

Wstęp

Wymiana spółgłoskowa jest charakterystycznym zjawiskiem gramatycznym w języku fińskim. Jest to dość złożone zagadnienie i może przysparzać trudności uczącym się tego języka.

Niniejszy kurs powstał w celu ułatwienia nauki i wyjaśnienia najważniejszych informacji o zmianie stopnia spółgłosek w języku fińskim. Kurs składa się z:

- Nagrań wideo
- Podręcznika PDF (teoria, ćwiczenia, klucz odpowiedzi)
- Quizu online (test podsumowujący)

W kursie znajdziesz odpowiedzi na pytania, takie jak:

- Kiedy wymieniamy spółgłoski w wyrazie? Kiedy ich nie wymieniamy?
- Co to jest stopień mocny i słaby spółgłosek?
- Jakie są typy wymiany spółgłosek?
- Jak wymieniają się spółgłoski podczas odmiany czasowników przez osoby?
- Jak wymieniają się spółgłoski podczas odmiany rzeczowników i przymiotników przez przypadki?
- Jakie są wyjątki i szczególne przypadki w wymianie spółgłoskowej (np. imiona, wyrazy z przyrostkami dzierżawczymi)?

Co to jest wymiana spółgłoskowa?

W języku fińskim występuje ciekawe zjawisko zwane **wymianą spółgłoskową**. Można spotkać też inne nazwy: zmiana stopnia, wymiana stóp, K-P-T albo po fińsku *astevaihtelu*.

Czym jest zatem wymiana spółgłoskowa?

Jest to zmiana spółgłosek **K, P** lub **T** na inne głoski w czasie odmiany wyrazów przez przypadki lub czasowników przez osoby. Przykład:

Helsinki	Helsingissä (nk → ng)
kauppa (sklep)	kaupassa (pp → p)
hattu (kapelusz)	hatun (tt → t)

Żeby zilustrować to zagadnienie, spójrzmy na język polski, w którym również występuje podobne zjawisko zwane obocznością. W języku polskim w czasie odmiany wyrazów głoski przekształcają się czasami na inne, np. pomagać – pomoże (g : ż), stół – stole (ł : l). Podobnie dzieje się w fińskim – .

Jakie spółgłoski się wymieniają?

Poniżej jest lista głosek występujących pojedynczo lub w kombinacjach, które wymieniają się na inne. Jak widać w lewej kolumnie pojawi się przynajmniej jedna spółgłoska *k, p* lub *t*.

K – P – T	kk	~	k	
	pp	~	p	
	tt	~	t	
	k	~	-	
	p	~	v	
	t	~	d	
	nk	~	ng	
	mp	~	mm	
	lt	~	ll	
	nt	~	nn	
	rt	~	rr	
	Rzadko występujące kombinacje głosek.	uku	~	uvu
		yky	~	yvy
		lki / lke	~	lje
		rki / rke	~	rje
		hke	~	hje

Uwaga!

Nie wszystkie zmiany literowe w fińskich wyrazach wynikają ze zjawiska zmian stopnia spółgłosek. Oprócz stopnia spółgłosek, w fińskim występuje inne zjawisko zwane **typami deklinacji**. Wtedy w rzeczownikach i przymiotnikach w czasie odmiany przez przypadki przekształcają się końcówki wyrazu na inne. Przykłady odmiany wyrazu w przypadku genetiivi:

nainen (*kobieta*)   naisen (**nen** → **se**)

potilas (*pacjent*)   potilaan (**as** → **aa**)

Czasami jednocześnie występuje zmiana stopnia spółgłosek oraz zmiana końcówki wyrazu. Przykłady:

lehti (*liść*)   lehden (**t** → **d**, **i** → **e**)

rikas (*bogaty*)   rikkaan (**k** → **kk**, **as** → **aa**)

vaate (*ubranie*)   vaatteen (**t** → **tt**, **e** → **ee**)

soitin (*instrument*)   soittimen (**t** → **tt**, **in** → **ime**)

työtön (*bezrobotny*)   työttömän (**t** → **tt**, **ön** → **ömä**)

Aby skutecznie wymieniać spółgłoski w wyrazie, warto pamiętać o kilku krokach:

- Ustal, do jakiej grupy należy wyraz, tj. czy należy zastosować typ wymiany A (stopień mocny na słaby) czy typ wymiany B (stopień słaby na mocny)
- Ustal, czy wyraz ma w sobie spółgłoski do wymiany
- Dokonaj wymiany spółgłoski zgodnie z regułami
- Wyeliminuj wyjątki oraz sytuacje, w których nie stosujemy wymiany stóp

Stopień mocny czy słaby? Typ wymiany A czy B?

Czasami tak w fińskim się dzieje, że spółgłoska **t** zamienia się na **d**, a czasami na **tt**, np.

t → d

katu (*ulica*)   ka**d**ulla (*na ulicy*)

tietää (*wiedzieć*)   tied**d**än (*wiem*)

t → tt

soitin (*instrument*)   soitt**tt**imet (*instrumenty*)

vaate (*ubranie*)   vaatt**teet** (*ubrania*)

ajatella (*myśleć*)   ajatt**ellen** (*myślę*)

Dlaczego tak się dzieje?

Wszystko to z tego powodu, że w fińskim są **dwa typy wymiany spółgłoskowej**:

- **typ wymiany A** (zmiana stopnia mocnego na słaby)

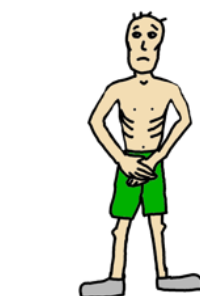
- **typ wymiany B** (zmiana stopnia słabego na mocny), czyli lustrzane odbicie typu A

Stopień mocny i słaby

Stopień mocny

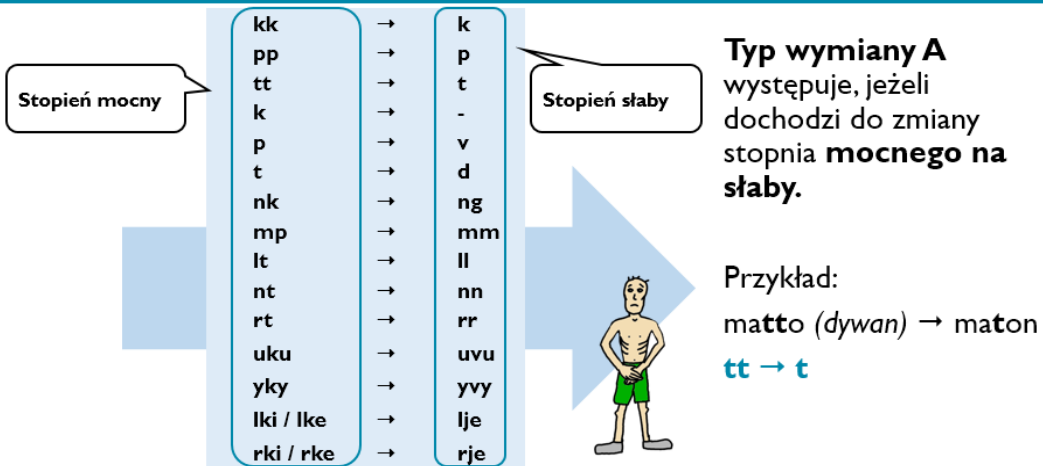
kk	~	k
pp	~	p
tt	~	t
k	~	-
p	~	v
t	~	d
nk	~	ng
mp	~	mm
lt	~	ll
nt	~	nn
rt	~	rr
uku	~	uvu
yky	~	yvy
lki / lke	~	lje
rki / rke	~	rje
hke	~	hje

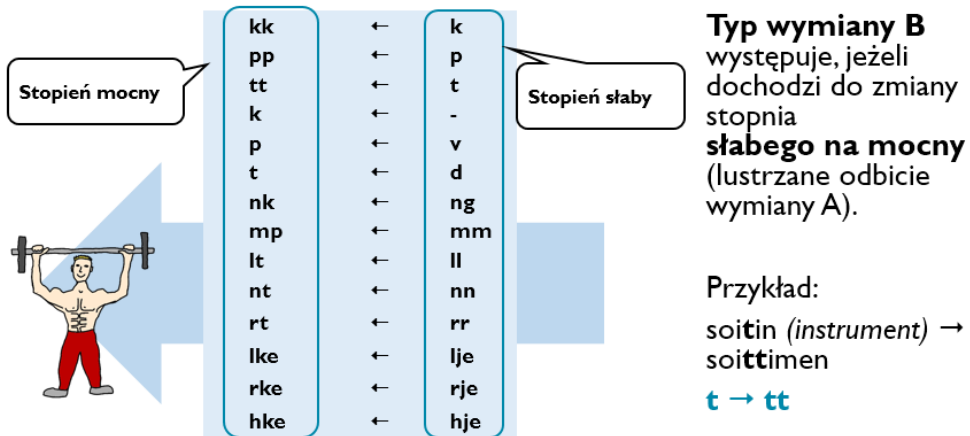
Stopień słaby

Typ wymiany A

Typ wymiany B

Typ wymiany A vs. B

Typ wymiany A

występuje, jeżeli dochodzi do zmiany stopnia **mocnego na słaby**.

kk	→	k
pp	→	p
tt	→	t
k	→	-
p	→	v
t	→	d
nk	→	ng
mp	→	mm
lt	→	ll
nt	→	nn
rt	→	rr
uku	→	uvu
yky	→	yvy
lki / lke	→	lje
rki / rke	→	rje

Te głoski nie występują w obydwu wymianach.

Typ wymiany B

występuje, jeżeli dochodzi do zmiany stopnia **słabego na mocny**.

k	→	kk
p	→	pp
t	→	tt
-	→	k
v	→	p
d	→	t
ng	→	nk
mm	→	mp
ll	→	lt
nn	→	nt
rr	→	rt
lje	→	lke
rje	→	rke
hje	→	hke

Zobacz przykłady odmienionych wyrazów w typie **wymiany A**.

Przykłady czasowników (wymiana A):

Wymiana		stopnia	Bezokolicznik		I. osoba I. poj. (<i>minä</i>)
mocnego na słaby					
kk	→	k	liikkua	poruszać się	→ liikun
pp	→	p	riippua	wiszieć	→ riipun
tt	→	t	odottaa	czekać	→ odotan
k	→	-	alkaa	zaczynać	→ alan
p	→	v	sopia	pasować	→ sovin
t	→	d	tietää	wiedzieć	→ tiedän
nk	→	ng	onkia	wędkować	→ ongin
mp	→	mm	ampua	strzelać	→ ammun
lt	→	ll	kieltää	zabraniać	→ kiellän
nt	→	nn	antaa	dawać	→ annan
rt	→	rr	kertoa	mówić	→ kerron
lke	→	lje	kulkea	jechać	→ kuljen
rke	→	rje	särkeä	boleć, rozbić	→ särjen

Przykłady rzeczowników lub przymiotników (wymiana A):

Wymiana		stopnia	Przypadek Nominatiivi		Genetiivi
mocnego na słaby					
kk	→	k	sukka	skarpety	→ sukan
pp	→	p	kaappi	szafka	→ kaapin
tt	→	t	hattu	kapelusz	→ hatun
k	→	-	tauko	przerwa	→ tauon
p	→	v	lupa	pozwolenie	→ luvan
t	→	d	taito	umiejętność	→ taidon
nk	→	ng	kaupunki	miasto	→ kaupungin
mp	→	mm	kampa	grzebień	→ kamman
lt	→	ll	silta	most	→ sillan
nt	→	nn	ranta	brzeg	→ rannan
rt	→	rr	kerta	raz	→ kerran
uku	→	uvu	puku	strój	→ puvun
yky	→	yvy	kyky	zdolność	→ kyvyn
lki	→	lje	jälki	śląd	→ jäljen
rki	→	rje	järki	sens	→ järjen

Zobacz przykłady odmienionych wyrazów w typie **wymiany B**.

Przykłady czasowników (wymiana B):

Wymiana stopnia słabego na mocny			Bezokolicznik			I. osoba I. poj. (<i>minä</i>)
k	→	kk	loukata	<i>ranić</i>	→	loukkaan
p	→	pp	hypätä	<i>skakać</i>	→	hyppään
t	→	tt	ajatella	<i>myśleć</i>	→	ajattelen
-	→	k	paeta	<i>uciekać</i>	→	pakenen
v	→	p	tavata	<i>spotykać</i>	→	tapaan
d	→	t	riidellä	<i>klócić się</i>	→	riitelen
ng	→	nk	hangata	<i>trzeć</i>	→	hankaan
mm	→	mp	lämmetä	<i>ogrzać się</i>	→	lämpenen
ll	→	lt	vallata	<i>zająć</i>	→	valtaan
nn	→	nt	kuunnella	<i>słuchać</i>	→	kuuntelen
rr	→	rt	verrata	<i>porównywać</i>	→	vertaan
lje	→	lke	haljeta	<i>pękać</i>	→	halkean
rje	→	rke	tarjeta	<i>nie marznąć</i>	→	tarken
hje	→	hke	rohjeta	<i>śmieć</i>	→	rohkenen

Przykłady rzeczowników lub przymiotników (wymiana B):

Wymiana stopnia słabego na mocny			Przypadek Nominatiivi			Genetiivi
k	→	kk	asiakas	<i>klient</i>	→	asiakkaan
p	→	pp	opas	<i>przewodnik</i>	→	oppaan
t	→	tt	soitin	<i>instrument</i>	→	soittimen
-	→	k	koe	<i>test</i>	→	kokeen
v	→	p	tarve	<i>potrzeba</i>	→	tarpeen
d	→	t	taide	<i>sztuka</i>	→	taiteen
ng	→	nk	rengas	<i>opona</i>	→	renkaan
mm	→	mp	hammas	<i>zqb</i>	→	hampaan
ll	→	lt	sivellin	<i>pędzel</i>	→	siveltimen
nn	→	nt	ranne	<i>nadgarstek</i>	→	ranteen
rr	→	rt	porras	<i>schodek</i>	→	portaan
hje	→	hke	pohje	<i>łydka</i>	→	pohkeen
lje	→	lke	hylje	<i>foka</i>	→	hylkeen

A skąd wiadomo, kiedy zastosować typ wymiany A, a kiedy B? Na podstawie końcówki wyrazu!

Typ wymiany A jest stosowany, gdy są to:

- Rzeczowniki i przymiotniki zakończone na samogłoskę (z wyjątkiem -e), np.

ranta (plaża) → rannalla

Rzeczownik kończy się na samogłoskę -a

- Czasowniki typu I (czyli zakończone na dwie samogłoski w bezokoliczniku), np.

antaa (dawać) → annan

Bezokolicznik kończy się na dwie samogłoski

Typ wymiany B jest stosowany, gdy są to:

- Rzeczowniki i przymiotniki zakończone na spółgłoskę lub samogłoskę -e**.

ranne (nadgarstek) → ranteen

Rzeczownik kończy się na samogłoskę -e

soitin (instrument) → soittimet

Rzeczownik kończy się na spółgłoskę

- Czasowniki typu 3, 4 i 6 * (czyli zakończone na jedną samogłoskę w bezokoliczniku), np.

kuunnella (słuchać) → kuuntelen

tavata (spotykać) → tapaan

paeta (uciekać) → pakenen

Bezokoliczniki kończą się na jedną samogłoskę

* Uwaga! Nie we wszystkich czasownikach dochodzi do wymiany spółgłosek, dlatego nie uwzględniono tutaj typu 2 i 5 czasownika.

** Uwaga! Nieliczne wyrazy, mimo że kończą się na -e, mają wymianę typu A, np.

nukke (lalka) nukken (kk → k)

Ćwiczenie 1

Określ, jaki typ wymiany (A lub B) mają poniższe rzeczowniki / przymiotniki.

1. sänky (łóżko)   wymiana A
2. rengas (opona)   .....
3. sika (świnia)   .....
4. koe (egzamin)   .....
5. työtön (bezrobotny)   .....
6. kartta (mapa)   .....

Ćwiczenie 2

Określ, jaki typ wymiany (A lub B) mają poniższe czasowniki.

1. tavata   wymiana B
2. leipoa   .....
3. pitää   .....
4. suudella   .....
5. kerrata   .....
6. kertoa   .....

To jest tylko fragment podręcznika „Wymiana spółgłoskowa w języku fińskim”.

Cały podręcznik oraz nagrania wideo znajdziesz na platformie <https://kursy.memo.net.pl>. Zapraszam!